

MICROSCOPIA TEHNOLOGIEI ANTICE. PRELUCRAREA CORNULUI DE CERB ÎN EPOCA REGATULUI DAC: O PIESĂ UNICĂ DESCOPERITĂ ÎN SITUL DE LA UNIP, JUD. TIMIȘ

Rezumat

Dr. Corneliu Beldiman – Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, Facultatea de Istorie, București; e-mail: belcor@gmail.com

Dr. Marin Cârciumar – Universitatea „Valahia”, Târgoviște, Școala Doctorală; e-mail: mcarciumar@yahoo.com

Dr. Liviu Măruia – Universitatea de Vest, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, Timișoara; e-mail: liviumaruia@yahoo.com

Alexandru Berzovan – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Istorie și Filosofie, Master; e-mail: berzovanalexandru@gmail.com

Dr. Diana-Maria Sztancs – Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Științe Socio-Umane, Departamentul de Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă; Institutul de Cercetare și Valorificare a Patrimoniului Cultural Transilvănean în Context European; e-mail: sztdidi@yahoo.es

Dr. Daniela Iamandi – Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească”, Târgoviște; e-mail: iamandi_daniela@yahoo.com

Cercetările arheologice derulate în anul 2011 în așezarea fortificată multistratificată hallstattiană și dacică de la Unip – „Dealul Cetățuica” de către un colectiv sub conducerea prof. univ. dr. Adrian Bejan (UV Timișoara) au permis identificarea Complexului 7 sub forma unei gropi cvasi circulare, probabil cu caracter ritual, având dimensiunile gurii de 1,50 m/1,40 m. Inventarul consta din vase ceramice, o fusaiolă, o protomă (?) de statueta ceramică, o cute și o râșniță, un mâner de os și un manșon decorat de corn de cerb întreg, păstrat în condiții excepționale.

Lucrarea de față are ca obiect analiza complexă a manșonului de corn de cerb, o piesă relativ rară în cadrul repertoriului descoperirilor geto-dacice de os și corn. Astfel de descoperiri nu au făcut, până acum, obiectul unor analize detaliate. Piesa este întreagă, păstrată în condiții foarte bune, fără depuneri și deteriorări taphonomice (exfolieri, corodări, fisuri etc.). Culoarea sa este maro deschis neuniformă, cu pete discontinui de culoare maro închis.

Piesa are forma generală tronconică, ușor asimetrică datorită morfologiei materiei prime; aceasta este constituită de un segment de ax drept de corn de cerb, exemplar adult. Artefactul este fasonat aproape integral prin înlăturarea reliefului anatomic al cornului – partea superficială externă a țesutului compact (*compacta*) (perlura, canalele). Țesutul spongios (*spongiosa*) a fost înlăturat aproape integral prin excavare. Extremitățile sunt rectilinii, quasiparalele, cu diametre diferite, impuse de morfologia materiei prime.

Decorul este compus din 14 cercuri duble gravate, în centru cu câte o alveolă circulară; cercurile sunt quasiidentice, obținute prin gravarea cu un instrument metalic special, care a trasat concomitent, prin rotație alternativă, cele două cercuri concentrice și alveola centrală. Cercurile sunt dispuse pe două rânduri (2 x 7), cele de pe rândul superior fiind plasate la cca 25-30° față de cele de pe rândul inferior; rezultă perechi compuse din câte două cercuri dispuse oblic în raport cu axul vertical al piesei. Decorul acoperă trei dintre fețele piesei, nu și fața inferioară; motivația probabilă este aceea că fața respectivă a obiectului nu se vedea, în mod curent, în timpul utilizării.

Confecționarea artefactului a parcurs mai multe etape, decelabile ca natură și succesiune prin analiza macroscopică și microscopică a urmelor produse; s-a recurs la utilizarea microscopului optic clasic, mărimi x10-x40, a microscopului optic digital tip VHX-600, aflat în dotarea Centrului de Cercetări Pluridisciplinare al Facultății de Științe Umaniste, Universitatea „Valahia” din Târgoviște, mărimi x40-x100, ca și a unui alt microscop digital, mărimi x25-x400. În paralel s-a făcut înregistrarea fotografică a tuturor urmelor semnificative tehnic observate, creându-se o bază de imagini digitale.

Este de remarcat faptul că modalitățile de realizare a manșonului (tăiere, cioplire, scobire cu cuțitul sau dalta; decor gravat) sunt identice acelor aplicate în prelucrarea lemnului, astfel că putem avea o imagine fidelă a modului în care se procesa lemnul pentru obținerea unor obiecte de mici dimensiuni în mediul geto-dacic, precum și a uneltelor folosite și a specificului urmelor de prelucrare.

Debitajul s-a realizat prin prelevarea unui segment lung de cca 40,5 mm de pe sectorul bazal al axului drept de corn de cerb, deasupra razei 2. Detașarea s-a făcut probabil prin tăiere transversală/crestare cu lama unui cuțit pe circumferință și fracturare prin percuție directă. Fasonarea include mai multe etape, definite prin analiza urmelor specifice păstrate; succesiunea lor este expusă cu titlu ipotetic, având ca scop regularizarea extremităților și a suprafețelor și realizarea decorului gravat.

Suprafețele exterioare și extremitățile, ca și marginile cercurilor, prezintă urme de tocire și lustru, produse, probabil, prin contactul repetat cu un suport de piele/material textil sau sunt datorate manevrării repetate. Pe suprafața exterioară se observă striuri fine, superficiale, dispuse aleatoriu, produse pe suprafața tocită și lustruită, rezultate în urma folosirii. Manșonul era, probabil, un element decorativ sau funcțional-decorativ care expunea vederii trei dintre fețe. Se poate avansa ipoteza utilizării piesei ca manșon fixat la partea terminală a unei teci de lemn pentru cuțit sau pentru sabie; teaca se confecționa din două părți simetrice de lemn, care se placau cu tablă de fier și se asamblau la extremitatea proximală prin aplicarea manșonului.

Această concluzie, ca și constatarea utilizării instrumentului specializat pentru realizarea decorului, ne fac să înclinăm spre ipoteza confecționării piesei într-un atelier specializat. Depunerea, ca ofrandă, în groapă, a unei astfel de piese (alături de un artefact de os – mâner de cuțit?), în stare foarte bună, cu valoare în epocă, detașată probabil de pe un obiect în uz, se poate înscrie în seria unor cazuri similare, în care se întâlnesc alte tipuri de piese făcând parte din echipamentul războinicilor, depuse în contexte similare; spre exemplu, acesta este cazul unei plăcuțe de bronz de *lorica squamata*, recuperată din inventarul unei gropi rituale, descoperite în așezarea dacică deschisă de la Sânsimion, jud. Harghita (Beldiman 1991).

Ca analogii se pot aminti, cu acest prilej, piesele similare, nedecorate, descoperite în așezarea geto-dacică de la Sighișoara-Wietenberg, jud. Mureș.

Concluziile prezentei lucrări au caracter preliminar, ele putând fi modificate de noi observații efectuate asupra artefactului, ca și de datele regăsite în literatura de specialitate.

MICROSCOPY OF ANCIENT TECHNOLOGY. RED DEER ANTLER MANUFACTURE IN THE AGE OF DACIAN KINGDOM: A UNIQUE PIECE DISCOVERED AT UNIP SITE, TIMIȘ COUNTY

Corneliu Beldiman, PhD. – “Dimitrie Cantemir” Christian University, Faculty of History, Bucharest, Romania; e-mail: belcor@gmail.com

Marin Cârțumaru, PhD. – “Valahia” University, Târgoviște, Doctoral School; e-mail: mcarțumaru@yahoo.com

Liviu Măruia, PhD. – Western University, Faculty of Letters, History and Theology, Timișoara; e-mail: liviumaruia@yahoo.com

Alexandru Berzovan – “Babeș-Bolyai” University, Faculty of History and Philosophy, Master; e-mail: berzovanalexandru@gmail.com

Diana-Maria Sztancs, PhD. – “Lucian Blaga” University of Sibiu, Faculty of Social Humanistic Sciences, Department of History, Heritage, and Protestant Theology, Institute of Research and Valorisation of Cultural Heritage in European Context; e-mail: sztddidi@yahoo.es

Daniela Iamandi, PhD. – “Royal Court” National Museum Complex, Târgoviște; e-mail: iamandi_daniela@yahoo.com

Abstract

During the 2011 archaeological campaign in the multilayered fortified settlement (*dava* type) from Unip – „Dealul Cetățuica” dated from the First and the Second Iron Age (Geto-Dacian culture, 1st century A.D.) – the Complex no. 7 was discovered. It is probably a ritual pit with a slightly circular shape with a diameter of 1,40/1,50 m. Ceramic pots, a spindle whorl, a head (probably) of a statuette made of clay, lithic pieces (whetstone, grinder), a bone handle, a red deer antler sleeve and a fragmentary object made of bronze (a perforated plate) were identified inside the pit.

On this occasion we analyze the red deer antler sleeve. This is a type of piece quite rare among the Geto-Dacian artefacts. It is entirely and its' surfaces are well preserved. The dimensions of the artefact are detailed presented in the tables 1-6. It is quasi cylindrical and the transversal sections are oval (according to the anatomical morphology of the raw material).

In order to detach a segment of antler, the chopping technique – using probably an iron knife – was applied. The edges and the anatomical exterior surfaces (*compacta*) were carefully finished by chopping with a knife. In order to remove the spongy tissue (*spongiosa*), the antler was carved and abraded.

Three quarts of the exterior surface were decorated with engraved motifs i.e. a series of 14 double circles with a central dot. The motifs are arranged in two rows, each of them having seven circles. This type of ornamentation is usual for bone and antler artefacts – handles, combs etc. (but other objects too) in the epoch both from ancient Dacia and other regions of Europe. In order to analyze the piece, the microscopic technique was used (optical microscopy digital microscopy, x10 – x200). This allowed us to create a database of digital microscopic images.

The sleeve had probably the role of ornamental/functional piece of a sheath for a sword or dagger, but we do not exclude other hypotheses related to the way of use. The use-wear traces revealed the fact that the sleeve was used before it had been put in the pit. The literature quotes similar situations in which elements of warrior's equipment are deposited as offerings in pits in other Geto-Dacian settlements from Romania.

As example, we may mention the deposition of a small bronze plate from *lorica squamata* armour in a pit discovered at Sânsimion site, Harghita County. As analogies, we may mention on this occasion the pieces recovered from the Geto-Dacian sites from Pecica, Arad County and Sighișoara-Wietenberg, Mureș County.

The study of the red deer sleeve discovered at Unip site offers a first opportunity for applying the methodology of complex study of prehistoric and ancient osseous materials industry (see Beldiman 2007) on the artefacts having Geto-Dacian origin.